

VITTEPRAETJE

mededelingen
voor en door de leden van
HERDEREWICH
oudheidkundige vereniging

VITTEPRAETJE

juli 1997 - 1e jaargang
mcdcdclingen nr 67
ISSN 1386-1484

nr 4

INHOUDSOPGAVE/AGENDA	1
<u>MEDEDELINGEN nr 67</u>	
zittend aan de redactietafel...	2
De agenda	2
Herderewich na 25 jaar door Jan J.Hilbers	3
Geschiedenis van Dordrecht	4
wijziging	4
Karel Christiaan	4
Excursie	5
Oproep Open Monumentendag	5
HARDERWIJKER BOTTERRIJMPJES	6
door Geerling Petersen	
BODEMVONDSTEN IN HARDERWIJK	7
door K.Chr.Uittien	
VELDNAMEN	8
door J.H.D.van Kuik (vervolg op pag. 13)	
KRONIEK VAN HARDERWIJK 1995	9
door S. Baakman	
STENEN SPREKEN (3)	
door N.C.R. de Jong	
25 JAAR HERDEREWICH (vooraankondiging)	16
UW PENNINGMEESTER OP HET "SLEGTE"-PAD?	17
ERNST BRINCK VERHAALT...(3)	18
door N.C.R. de Jong	
STRAATVERLICHTING	19
bewerkt door A.J.Numan	
SLUITINGSDATA INLEVEREN COPY	18

AGENDA:

juni - juli - augustus zomerstop.

9 september 1997 viering 25 jaar Herderewich. Zie blz. 16 en de media.
Uitnodiging voor leden volgt!

13 september 1997 Open Monumentendag. Zie de media en pag 5!

4 oktober 1997 Uitgestelde voorjaarsexcursie naar Dordrecht
Sluiting inschrijven 20 september a.s.!

13 november 1997 Ledenbijeenkomst in de Plantagekerk. Aanvang 20.00 uur. Lezing door
Dr. G.J.M.Nijsten over Hof en hofcultuur in Gelre (14e en 15e eeuw)

mededelingen nr 67

1. Zittend aan de redactietafel...

...gaan allereerst onze gedachten 'uit naar de excursiecommissie. Wat een gevoel moet dat zijn dat een geplande en inmiddels ter dege voorbereide excursie moet worden afgeblazen vanwege te weinig inschrijvingen op de uiterste inschrijfdatum 26 april. Slechts 29 deelnemers hadden zich aangemeld en dat is toch echt te weinig voor een bus van 45 personen. Zelfs voor de bestelde lunch was een minimum van 35 personen voor deze prijs een must. Op deze manier zou er grof geld bij hebben gemoeten, dat door de deelnemers en/of de verenigingskas (de leden/u) had moeten worden aangevuld. Dit is tegenover het bestuur en de leden niet te verantwoorden. Vandaar deze nog nooit eerder

vertoonde maatregel. **LET WEL:** Als het aan de excursiecommissie ligt wordt deze excursie alsnog uitgevoerd op de reeds geplande datum van de najaarsexcursie.

Blijft natuurlijk de vraag wat de excursiecommissie/het bestuur heeft fout gedaan ondanks de grote opkomst bij de dia-presentatie op 10 april.. Is de datum niet goed gepland (tussen Hemelvaartsdag en het moederdag-weekend)? Is de prijs te hoog? Wordt met de wijze van op excursie gaan te hoog gegrepen? Is het programma niet interessant genoeg? Welke reden dan ook: Wat is nou toch **ÛW** reden om niet mee te gaan met deze excursie. Dat willen wij graag weten. Belt u met uw antwoord gerust een van de bestuursleden en u kunt dan meteen een suggestie hierover kwijt. Doen hoor, u doet er uzelf en het bestuur een plezier mee. We houden u op de hoogte.

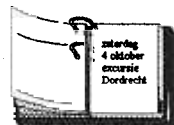

2. De **AGENDA** op pag. 1 vraagt ook deze keer weer uw aandacht.

Na de zomervacantie start in september het nieuwe seizoen met "**25 jaar HERDEREWICH**". Om dit heuglijke feit met **z'n allen** te vieren is gekozen voor een bijeenkomst op 9 september. Meer hierover op pagina 16.

Zoals hiervoor beschreven heeft de excursiecommissie de **excursie naar Dordrecht** verplaatst naar **4 oktober a.s.** Natuurlijk gaat deze excursie ook nu alleen door bij voldoende deelname. Reeds nu kunt u zich opgeven want de sluitingsdatum is **20 september !!!**

Noteert u dit alvast in uw agenda? Zie verder pagina 5.

3. Herderewich na 25 jaar!

Tom in september 1972 enkele invrees van Herderewich besloten een overlevingsplan van twintig jaar op te stellen, stelden zij een doel voor en een manier te die tijd.

Na de wederopbouw van ons land en de voortvarendheid waarmee met name in de jaren zestig enkele werf gebouwd voor projecten, kwam men enigermate tot herovering. Wie en wat er hier en daar niet was gemaakt en ging er niet veel verder dan het water bebouwen had kunnen blijven? Het was een van de vrije tijd en de strakke regels groeide de belangstelling

voor cultuur en historie, die van eigen stal en regio leeggevoerd.

De architecten hebben hun tijd goed aangevuld en een voorstelling van wat dan gaan die nog steeds functioneren, niet alleen die die het eigen activiteit, maar ook de organisatie die gehoord wordt. Het is een uitdaging om de lokale overheid.

De mogelijkheden om te bouwen met de lokale overheid, bepaalde bouwplannen zijn door de jaren heen toegevoerd en die laatste berging heeft geleid naar geleid van in zwaar. En de overheid heeft toegevoerd over de tijd, impoort regel en overig voor de mogelijkheden, een vooruitstap. Het is dan ook belangrijk de verstandhoudingen goed.

Een wat is veranderd van dit overig van de instelling van de Begelidingsgroep Stracovervise Biscamstel, wordt de secretaris en ik Herderewich moeten vertegenwoordigen. Het van voor tijd de nacht maal dat ik meebestudeer in een van de overig. Ik bouw er grote herovering van. Het overig van andere het bestuur de geleid werf over de tijd het bestuur betrokken en naar verduidelijgen en bleven zijn met de verduidelijgen in de definitieve maal. Het is ook een tijd en voor de geleid, maar de verduidelijgen, vooral de gesprekspartner, heeft een andere invloed en dit geeft verduidelijgen.

In de jaren die achter ons liggen, heeft Herderewich nogal wat bereikt. Ingevoerd tegen bepaalde plannen, een enkele maal in de Raad van Bies. Zij kwamen steeds meer naar voren, maar bleefde niet veel meer over. Eenmaal maakte werf gebouwd met het behoud van de bouwplannen bij wat in het Middelste land.

Zodat u in het laatste jaar-bericht heeft kunnen lezen, heeft Herderewich zitting in de Middelsteoverlevingsplan, het Cultureel Platform, de Kluisgroep Middelste en de N.V. Herderewich. Al dit overlevingswerk berijkt dat de voorstelling schied wordt gemaakt en dat men zelfs niet op een andere manier. Dit

betekent dat onze club medeverantwoordelijkheid draagt voor de vormgeving van tal van zaken in onze goede gemeente. Wij kunnen alleen maar hopen dat wat 25 jaar geleden door de oprichters van Herderewich in gang is gezet, zich in deze gunstige richting mag blijven ontwikkelen.

Jan J. Hilbers

4. 1000 Jaar geschiedenis van Dordrecht

Was de titel van de dialezing op donderdag 10 april 1997 door mev. Kitty Hurkmans, gids van het VVV Zuid-Holland Zuid te Dordrecht.

haar 'Geschiedenis van Dordrecht' aan het Da Vinci-college aldaar. Zij heeft haar stad lief, dat bleek wel uit de wijze waarover zij erover sprak. Dat er prachtige historische plekje's en schitterende panden met mooie oud-hollandse gevels heeft, kon zij laten zien. Een uitgebreid verslag van deze avond zou haar presentatie te niet doen. Wij gaan het in Dordt zelf bekijken.

Maar liefst 150 van de 600 dia's uit haar eigen collectie presenteerde zij deze avond aan de 55 toehoorders. Deze collectie gebruikt zij ook tijdens

5. Wijziging

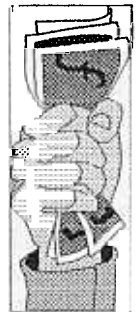
Aan de binnenzijde van de omslag dient voor deze uitgave nog te worden gelezen, onder de kop *Bestuur*: voor H.W.Schiffmacher(†), R. vd Schaaff en voor A.F. van Eeden, K.Chr.Uittien. Volgende keer drukwijziging. *****

6. KAREL CHRISTIAAN

Mag ik mij aan u voorstellen?

Bij de jaarlijkse Ledenvergadering hebt u mij als penningmeester gekozen. De heer Ab van Eeden, die de penningen 16 jaar uitstekend heeft beheerd, kent u ongetwijfeld beter dan mij.

Ik ben dus Karel Christiaan Uittien (op de naam Christiaan ben ik erg zuinig want deze is al sinds 1655 van vader op zoon doorgegeven), nog net voor de oorlog te 's-Gravenhage geboren, maar in Harderwijk getrouwd. Samen met mijn vrouw hebben we drie dochters en vijf kleinkinderen. In mijn beroepsleven was ik directeur en later eigenaar van de A.I.C. (Aannemers Inkoop Centrale. red), een technische groothandel in bouwmachines en

aannemers-hulpmaterialen te Harderwijk.

Al jaren houden mijn vrouw en ik ons bezig met genealogie (stamboomonderzoek) en beiden zijn we geïnteresseerd in geschiedenis. Tijdens onze vacaties bezoeken we vaak oude stadjes, kerken en kerkhoven.

Omdat mijn vrouw lid was van Herderewich, ging ik wel mee naar lezingen. En zo hoorde ik op gegeven moment dat er geen kandidaten waren voor de vacante post van penningmeester. Niet dat ik nou zo'n goede of gretige boekhouder ben, maar om iets terug te doen heb ik mij kandidaat gesteld. Ik hoop net zo'n goed beheerder te zijn als Ab van Eeden, maar ben niet van plan het zó lang te doen.

*Uw penningmeester K.Chr.Uittien ******

7. EXCURSIE

De uitgestelde voorjaarsexcursie naar **DORDRECHT** is nu gepland op **zaterdag 4 oktober 1997!!!**

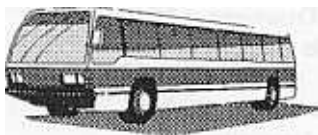
De bus zal om **09.00 uur** precies vertrekken vanaf de bekende parkeerplaats aan de Vondellaan (hoek Cremerstraat).

Programma: ca 10.00 uur aankomst in Dordrecht; koffie met iets lekkers, gevolgd door een stadwandeling met bezoek aan de Grote kerk.

13.00 - 14.00 uur lunch, gevolgd door bezoek aan het oude stadhuis. Hierna kunt u uw tijd zelf invullen tot het vertrek van de bus om 17.00 uur.

INSCHRIJVEN: door overmaking van f52,50 per persoon op giro 30.36.192 o.v.v. "excursie Dordrecht" of door telefonische opgave bij de excursiecommissie, tel 416828 of 421786, alwaar u ook met uw vragen terecht kunt.

De excursie kan alleen plaatsvinden bij voldoende deelname op de **uiterste inschrijfdatum 20 september!! *******

8. OPROEP!!!!

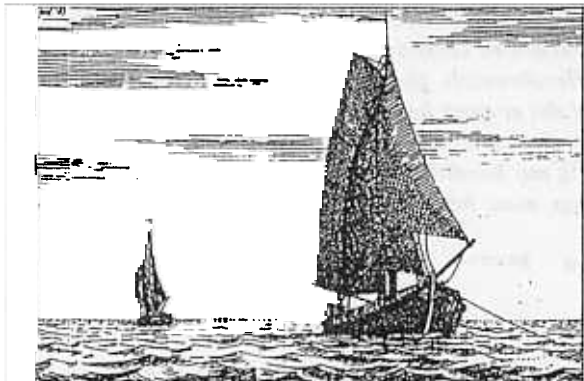
Ook dit jaar wordt door de werkgroep met de gelijkkluidende naam de jaarlijkse **OPEN MONUMENTENDAG** georganiseerd en wel op zaterdag 13 september.

De werkgroep is evenwel de laatste tijd wat uitgedund (mede door het overlijden van Henk Schiffmacher, een zeer gewaardeerde kracht) en is op zoek naar menskracht. Het werk bestaat uit korte kleine klusjes rond en op de dag zelf. Hoe meer mensen hoe korter de inzet b.v. als suppoost. Meld u bij de werkgroep! Niek de Jong weet er alles van, **telefoon 42 13 42.**

HARDERWIJKER BOTTERRIJMPJES

opgetekend door Geerling Petersen

(vervolg 1)

tekening Peter Dorleijn '87

Bij het bezien van de verschillende rijmpjes blijkt dat er unieke exemplaren bij zijn, maar ook dat er veel aan anderen is ontleend. Boerenwagenrijmpjes blijken soms, met enige aanpassing, ook te voldoen op schepen. Zo vind je op de Zuiderzeevloot rijmpjes, die ook op de bommen en loggers te vinden waren. Dat is op zich niet zo'n wonder, want veel Zuiderzeevissers voeren bepaalde tijden van het jaar op de Noordzeevloot. Trouwens op schuiten van verschillende Zuiderzeeplaatsen vind je soms dezelfde rijmpjes. Natuurlijk best te verklaren, als je bedenkt dat de vissers lang niet altijd in eigen haven de vis losten, of bij stormweer een nabijgelegen haven opzochten. Men nam dan natuurlijk ook kennis van wat anderen "op hun schuiten schreven" en als men het mooi of treffend vond nam men het gedichtsel over.

De Harderwijker botterrijmpjes in mijn verzameling heb ik voor een groot deel opgetekend uit de mond van de helaas te vroeg gestorven schipper van de HK10, Teunis Foppen. De rijmpjes, die ik van hem en andere schippers kreeg, heb ik beschouwd als "Harderwijker erfgoed", hoewel ik er niet altijd zeker van ben, dat ze op Harderwijker schuiten hebben gestaan. Voorzover ik

het nummer en/of de naam van de schipper ken, vermeld ik dat bij het desbetreffende rijmpje.

Veel van de botterrijmpjes hebben een religieuze strekking maar er zijn er toch ook waarin dat niet dadelijk naar voren komt. Voorbeelden hiervan zijn:

*Wie zich tot varen voegt
en toont zijn rechte vlijt,
moet wezen vergenoegd
al is 't een slechte tijd.*

(eigen verzameling, ook vermeld door Dorleijn)

*Van alles gebrek
dat staat zo gek.
Men staat althans verlegen.
Die hem zelf goed redden kan
die is een zeer gelukkig man.
Dat hou ik voor een zegen.*

(eigen verzameling, ook Tagrijn 1974, Lustrumnr.

blz 21)

*Wie niet als vriend hier binnenhuppelt
Wordt er één twee drie weer
uitgeknuppeld.* (eigen verzameling)

Op de schuit van Jan Louw stonden op het bovendeurkje twee krabben geschilderd (door Jos Lussenburg?). Daaronder stond:

De dingen lopen verwonderlijk.

(krabben lopen namelijk dwars weg).

Deze schuit is volgens Wim van Norel uit Elburg, naar Elburg verkocht aan Jan van Triest, EB68. Later ging de schuit over in handen van Gerrit Jan Visscher, EB53, maar toen was het gezegde al niet meer te lezen

Op de HK57 stond:

Hij die gebreken vindt in 't mijne

Kijke naar zichzelf en zie het zijne.

*En vindt hij daar dan geen gebreken,
dan mag hij vrij van 't mijne spreken.*

(eigen verzameling, ook bij Dorleijn).

Als we de rijmpjes met een meer religieuze inslag bezien vallen er enkele op

waarbij de vissers zich verwant voelen en zichzelf vergelijken met de vissers, die Jezus' discipelen waren. Zij voelen zich als het ware door hun beroep uitverkoren om zich eveneens als Jezus' discipelen te beschouwen. Hieronder volgen twee van deze rijmpjes:

Vissers op de Zuiderzee

Jezus vare met U mee

Gelijk Hij eens met Petrus dee.

Zo gij U ter visvangst zet

Denk om het Evangelienet.

Al waar storm Uw ziel beangst

Drijft U de Geest maar voort

met de Heiland binnen boord

naar een kalm en rustig oord.

(eigen verzameling; ook bij Dorleijn).

Wit Gij, o God aan ons gedenken

En ons Uw zegen schenken.

Stuur Gij de vissen in ons net

Gelijk in 't meer Genesareth.

(eigen verzameling)

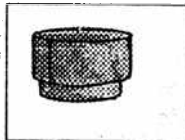
(volgende keer meer)

BODEMVONDSTEN IN HARDERWIJK

door K.Chr.Uittien

Alweer zo'n 23 jaar geleden betrokken wij ons nieuwe huis aan de J.P.Heyelaan. Bij het omspitten van de voortuin stuitte ik, op ongeveer 90 cm diepte, op een steenachtig brok materiaal. Omdat het ongeroerde grond was denk je gelijk aan iets dat niet van deze tijd is. Met de nodige zorg werd de 'vondst' uitgegraven. Hoe meer aangehecht zand er af ging, hoe meer vorm mijn vondst kreeg. Uiteindelijk hield ik een kom in m'n handen die

volgens mij minstens door de Batavieren moest zijn achtergelaten. De vorm was mooi rond, in de opstaande kant stond aan de binnenzijde een primitief merkje gegrift, er zat een barst in en de bodem was wat onbeholpen gemaakt

Triomfantelijk liet ik de pot aan mijn vrouw zien, die hem al even enthousiast en met een lekker sopje van zijn laatste restjes zand ontdeed. De volgende dag zijn we naar het Veluws Museum gegaan om de vondst te laten determineren en gelijk de waarde te laten taxeren. Misschien konden we onze hypotheek wel vervroegd aflossen! De vondst bleek 'een afgezaagd stuk van een eind-rioolbuis te zijn dat men een hand beton, tijdens de aanleg, tijdelijk waterdicht was gemaakt. Bij navraag bleek de grond toch niet zo ongeroerd als we dachten. De kinderen van de bureu wisten zich nog te herinneren dat het als plantenpot had gediend en jaren bij hen op de vensterbank had gestaan. Het potje hebben we nog steeds, de illusie niet meer.

@@@

VRIJWILLIG

De penningmeester laat weten dat de contributie voor 1997 met veel voortvarendheid wordt overgemaakt. Er zijn leden die er een vrijwillige donatie aan toevoegen. Er is zelfs iemand die dat al jaren doet. Dit mag wel eens gezegd worden. Dat het bestuur deze geste in dankbaarheid aanvaard ten gunste van de verenigingskas; daarover hoeven verder geen woorden te worden gesproken. *Hartelijk dank!*

De redactie sluit zich aan met een dankwoord aan die leden, die ook deze keer weer vrijwillig hebben meegewerkt aan deze uitgave van Vitepraetje door het inzenden van kopij. *Hartelijk dank!*

VELDNAMEN

door J.H.D. van Kuik

In de Franse tijd werd het kadaster ingevoerd waarmee de percelen grond werden vastgelegd en genummerd. Daarvoor gaf men aan de percelen een naam waardoor er over gecommuniceerd kon worden.

Agrarisch

Deze zgn. veldnamen zijn vaak heel oud. In grote delen van het land zijn zij echter verdwenen door stadsuitbreiding en ruilverkaveling. In de bij Nijkerk gelegen *Arkeheempolder*, waar geen ruilverkaveling heeft plaatsgevonden, zijn de oude veldnamen nog volledig aanwezig. Bij de naamgeving van de percelen maakte men uiteraard gebruik van bestaande greppen en wel voor-

namelijk uit de agrarische samenleving. Vele elementen speelden hierbij een rol. In zijn standaardwerk 'Veldnamen in Nederland' (1950) van de naamkundige M.Schönfeld onderscheidt hij vele typen van veldnamen, zoals: de naam van de bezitter of gebruiker, het gebruik dat van de grond werd gemaakt, de dieren die men er liet grazen, het verschil van hoog en laag,

vervolg op pagina 13

vervolg van pagina 8

de gesteldheid van de bodem, de begroeiing, de dieren die er huisden, de grootte, de vorm, de ligging, de afsluiting, de omheining of het grensteken, het water, een weg, dam, dijk, brug, sluis of een bouwsel.

Gebruikers of eigenaars

Het zal duidelijk zijn dat er naast de hier genoemde groepen van veldnamen nog bijzondere, op zichzelf staande namen voorkomen.

Over enkele groepen zal ik wat zeggen, waarbij ik in Harderwijk voorkomende of voorgekomen zijnde veldnamen als voorbeeld zal gebruiken.

Een veel voorkomende groep van veldnamen is die van de gebruikers of eigenaars. Wat de laatste groep betreft, dat kunnen zowel particulieren als wereldlijke of kerkelijke instanties zijn.

De eerst genoemden treffen we aan in namen als *het land van Holthen*, *het land van Ingen*, *het land van Heets*, *de camp van Halewijn*, *het Keijzerscampje* etc. Harderwijk had in het verleden vele kloosters en bijna altijd hadden deze landerijen. De volgende namen zouden hierop kunnen wijzen: *Caterijncamp*, *Cloosterakker*, *Fraterscamp*, *Nonnencamp*, *Papenkerk*, *Zusterencamp*, *Grauwe*

Zusterencamp, *Papenboomgaard*, etc.

Soms treffen we oude beroepsnamen aan als namen van percelen. Wij moeten dan aannemen dat de vroegere eigenaars het betreffende beroep hebben uitgeoefend, zoals: *Tinnegieter*, *Glasmakerscamp* en *Messenmakerscamp*.

Landbouw

Uiteraard weerspiegelt het landbouwbedrijf zich in de veldnamen. Veel gewassen vinden wij er in terug, zoals: *Clavercamp*, *Grascamp* en *Havercamp*. Er bestond bouwland, weiland, hooiland en grasland. Voorbeelden hiervan zijn respectievelijk *de Beekcamp*, *de Biesenkamp*, *de Bokjes* en *de Bleek*.

Het kwam natuurlijk wel eens voor dat bijvoorbeeld weiland werd omgezet in bouwland, meestal bleef de oude naam dan behouden.

Veeteelt

Er heeft altijd gemengd bedrijf bestaan, dus vinden wij veldnamen

en die met de veeteelt te maken hebben, zoals: *Brinkerskoecampje*, *den Ossenkamp*.

Het schaap dat meestal op de heide, op niet omheinde percelen, rondliep wordt daarom niet in een veldnaam aangetroffen.

Dialect

Veldnamen worden gebruikt in de dialectstudies. Het geeft de mogelijkheid grenzen en eventuele verschuivingen van de grenzen van de dialecten vast te stellen. De problematiek welke samenhangt met de vraag waar de oudste bouwlanden in ons land gelegen zijn, kan mede door bestudering van de veldnamen opgelost worden. Naast het feit dat bestudering van de veldnamen dus van belang is voor de dialectstudie en de landbouwgeschiedenis, spelen veldnamen ook een rol bij het uitdrukken van de ervaringen van de bewoners.

Ruzies

Boeren die qua opbrengst tevreden waren met hun grond noemden hun perceel *de Goudkamp, de Vetpot*. In het verleden, voor de kunstmest zijn intrede deed, waren er waarschijnlijk meer boeren die niet zo tevreden waren en dus treffen wij namen aan als *Kostverloren, Boerenverdriet, etc.* Ruzies over de verdeling van de grond, o.a. bij erfenissen, of over de juiste afpaling van de percelen leverden ook namen op zoals bijvoorbeeld: *het Kijfland, het Krakeelblok, etc.* Het zal duidelijk zijn dat veldnamen een aardig tijdbeeld kunnen geven.

(de laatste vijf namen zijn niet uit Harderwijk)

□□□□□

STENEN SPREKEN (3)

door N.C.R. de Jong

Bij de oude Harderwijkers staat de winkel Donkerstraat 6 bekend als 'het winkeltje van Aarts'. De inventaris hiervan staat nu in het Veluws Museum. Het winkel-woonhuis heeft een L-vormige plattegrond. De gevels zijn gepleisterd en geschilderd in een zandsteenkleur. Het pand bezit een gave pui van rond 1880. Onder de vensterbank van het rechter winkelraam bevindt zich een herdenkingssteen met het opschrift: A V D 1850.

Van wie zijn deze initialen en wat gebeurde er in 1850?

Donkerstraat 6 was volgens het kadaster in 1830 in eigendom bij Hermanus Huberts, koopman van beroep. Op 8 mei 1847 wordt het pand (kad.gemeente Harderwijk, sectie Er.1015) uit de nalatenschap van Hermanus Huberts door notaris Vitringa geveild. Hierdoor ging het over op Geertruida Johanna Maria Huberts. Zij was getrouwd met Wijnand Lambertus van den Upwick. Deze was griffier bij het kantongerecht te Harderwijk.

Geertruida verkoopt omstreeks 1850 het huis en erf, groot 85 roede en 11 el (wijk4, nr.12) aan Jillis Arent van Daalen. Dit was de zoon van Adrianus van Daalen en Beertje Arendsen van Hierden; geboren te Harderwijk op 22 april 1818. Jillis trouwde op 1-11-1843 met Everharda Anna Werneke. Zij was de dochter van zilversmid Cornelis Werneke en geboren op 5-11-1810 te Amsterdam.

Het gezin Jillis van Daalen bestond uit

vader, moeder en vijf kinderen, nl: Anne(14-8-1840), Reintje(10-7-1845), Adrianus(4-1-1844), Kornelis(5-3-1847) en Barend Gerhardus(4-5-1849). Waarschijnlijk heeft Anne of Adrianus in 1850 de eerste steen gelegd bij de verbouwing van het pand tot winkel. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat Jillis' vader Adrianus de handeling heeft verricht. Volgens het kadaster heeft er een 'herbouw' plaatsgevonden, gevolgd door een 'bijbouw' in 1877

Jillis van Daalen was winkelier van beroep. Toen hij op 24 november 1862 overleed, zette zijn weduwe de zaak voort. Na heer overlijden (28-5-1896) volgt de jongste zoon, Barend Gerhardus, haar op. Hij is van beroep tabaksfabrikant. In 1880 handelt hij ook in steenkool. Van 5 maart 1885 tot zijn overlijden in 1908 is hij lid van de Kamer van Koophandel. De laatste drie jaar als voorzitter. Vanaf 1900 was hij lid van de gemeenteraad. Ook was hij regent van het Oude Mannen-, Vrouwen en Kinderhuis (1895-1897), diaken notabel van de NH-kerk, lid van de soepcommissie en commissaris van de Vereniging Volkskoffiehuizen.

Anne van Daalen blijft ongehuwd en heeft geen beroep. Zij wordt in 1909 eigenares van het pand Donkerstraat 6. Zij overlijdt te Harderwijk (19-11-1916).

Reintje trouwt 12 juni 1873 in Harderwijk met Johannes Martinus van

der Heijde. Hij is hoofdonderwijzer te Elburg . Na de huwelijksinzegening vertrekt Reintje naar Elburg. Adrianus van Daalen overleed 14-7-1866 ten huize van zijn moeder, ongehuwd en zonder beroep.

Kornelis koopt in 1878 een pand in de Donkerstraat (wijk 4, nr.13) en vestigt er een winkel. Hij was op 10 oktober 1879 getrouwd met Maria Nijhoff. Hij overleed 7-6-1890.

Na de dood van Anna van Daalen wordt Pcter Aarts, koopman van beroep, eigenaar van het winkelwoonhuis. In 1924 gaat het pand over op Tcunis Aarts Pctersz. Zijn zoon Pcter Tcunisz Aarts wordt in 1962 de nieuwe eigenaar. In 1979 wordt de winkel gesloten.

De oude inventaris wordt door het Veluws Museum aangekocht waar het op dit moment, tijdens een ingrijpende reorganisatie, is verplaatst naar zaal 1 (parterre) en in gebruik is genomen als museumsnoepwinkeltje. **

1972

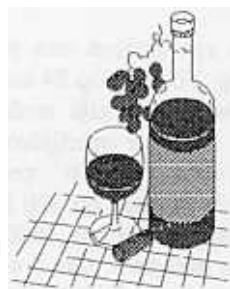
25

1972

Op 28 september 1997 is het 25 jaar geleden dat **HERDERWIJK**, de eenduidigste vereniging, werd opgericht.

feestje
feestje
feestje
feestje
feestje
feestje

Natuurlijk is dit een reden om hier met alle Harderwijkers tezamen een moment bij stil te staan. Het bestuur heeft daarom gezamenlijk om dit heuglijk feit te vieren met het samenstellen van een bescheiden tentoonstelling over restauraties van panden in Harderwijk. Deze tentoonstelling is voor alle Harderwijkers te bezichtigen in zielehuis St. Jansdal van 6 sept-19 okt 1997.

Alleen voor de leden en voor genodigden is er op dinsdag 9 september 1997 een feestelijke bijeenkomst met hapjes en drankjes. Bij aanvang van deze avond zal voorzitter J. ter Steeg het woord voeren. U ontvangt hiervoor nog een uitnodiging met programma. Nadere berichtgeving via de media.

Uw penningmeester op het "Slegte"-pad?

Uit beperkte voorraad nog leverbaar tegen een "Slegte-prijs" van f 9,95: "Historisch Jaarboek Harderwijk 1991" een uitgave van HERDERWICH, uw oudheidkundige vereniging. Deze editie bevat artikelen van:

1. *P.Poorter*: "Klas in , klas uit". Een met foto's geïllustreerd, artikel over het kleuter- en lager onderwijs in Harderwijk.
2. *De werkgroep recente historie*: "Eet- en drinkgewoonten omstreeks 1925". Herinneringen van mevr. W.S. van Dam-Van Aken over die tijd.
3. *Hennie Hop*: "Hierdense streekdracht". Met veel foto's geïllustreerd.
4. *J.Duinkerken*: "De neergang van een domineeszoon". Vooral voor genealogen een interessant artikel over merkwaardige capriolen van Frederik Plancius, die te Harderwijk in 1678 werd geboren.
5. *J.Duinkerken*: "Drie kostbare pamfletten". Over de Nieuwe Plooi, de Oude Plooi en hun verkiezingscampagnes.
6. *Van een Onbekende*: "Het weer in de laatste week van 1571".
7. *F.Loomer*: "Vrouwen- en kinderarbeid in Harderwijk".
Over emancipatie gesproken. Naast het onbetaalde huiswerk (zonder machines!), een onderbetaalde bijbaan. Een Harderwijks lichtje op de donkere tijden van het begin de industriële revolutie.
8. *Dirk Foppen en ghostwriter Kees Visser*: "Wij visten met de HK 72". Pracht verhaal! Met foto's.
9. *S.S.Schilderman*: "Brand op de Vischmarkt in 1867". Mooi dat het gemeente-archief er is. Zo'n gebeurtenis was anders nooit zo gedetailleerd te beschrijven.
10. *N.C.R.de Jong*: "Het zwembad De Sijpel". N.A.V. een prentbriefkaart, een samenvatting van de historie van wijlen dit openluchtbad.
11. *S.Braakman*: "Kroniek van Harderwijk 1990"

Vooraf voor nieuwe leden een unieke kans zo'n exemplaar voor zo weinig te verkrijgen.

Uw contributie al betaald?

Veel leden hebben de acceptgiro al ingevuld en opgestuurd. Niet iedereen was zo snel ☹️ Hebt u nog geen acceptgiro ontvangen? Laat het uw penningmeester weten, bel 414 431 of 434 403, u krijgt hem omgaand.

Zelf een giro uitschrijven voor f30,00 t.g.v. rekeningnr. 303 61 92 van HERDEREWICH kan natuurlijk ook. Voor dat bedrag bent u en uw gezin weer 12 maanden lid.

P.N.Ing.mr.☺️

Ernst Brinck verhaalt...(3)

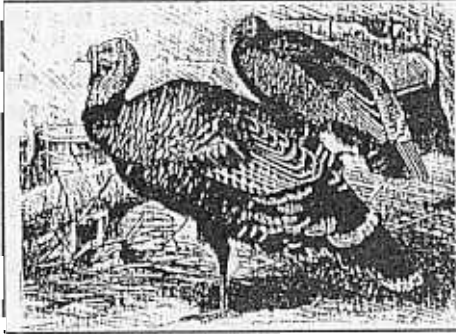
door N.C.R. de Jong

Ernst Brinck, een Harderwijker geleerde en burgemeester maakte wetenschappelijke reizen in naburige landen. Hij overleed op 4 december 1649.

In het Harderwijkse gemeente-archief bevinden zich 46 bandjes, waarin hij allerlei gebeurtenissen en wetenswaardigheden heeft beschreven. Een van die boekjes gaat over vogels. Hieronder vermeld ik een aantal van Brincks aantekeningen.

Van den Calcoen.

Anno 1643 heeft
Harderwijk 2
om te broeyen.
Ieder met 14
bracht voort 22
kuyckens, de
werden alle e
tot haren volen

een vrouw te
calcoenen opgesett

eyeren, d'ene
levendige
andere 21 ende
samen opgebracht
wasdom **

Anno 1644 is te
karnisse een

cramer geweest, die een troupe van over de 500 calcoenen door ende over de straten dreef, dieselve alleintrens alsoo in het drijven verkopende.

**

Voor eenige tyt is het gebeurt in Hollandt, dat een sperwer schietende op een toom ionge calcoenen om een derselver te betrappen, soo is de olde henne op hem aengevloogen, kreech hem onder de voet ende heeft hem dootgebeten.

**

Een snyder latende eens vallen zijn yseren vingerhoet, so wierde die strax van een calcoen doorgeslonden ende over een dach of twee soo gaf hij hem wederom van achteren.

**

Sluitingsdatum inleveren copy voor de
volgende Vittepraetjes is
15 augustus 1997
15 november 1997
15 februari 1998

Straatverlichting

bewerkt door A.J. Numan

vrij naar L.J. van Hasselt
uit: *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 1886.
uitg.: P. Noordhoff, Groningen

De eerste stad, waar een algemeene straatverlichting werd ingevoerd is vermoedelijk Londen geweest. Amsterdam begon eind 1690, begin 1696 maar te volgen.
Wageningen, in zijn Aanwijzing van Amsterdam, vermeld daarvoor het volgende:

"In de 16de en 17de eeuw was de stad maar heel maar geen verlichting en de stad 64 wijk of 54 wijk in verlichting, dat was de laatste, met de laatste hooren die, hier en daar, de het midden der voorrechten afvoer zamen en op vragten. Deel wijk die hier verlichting."

Daarna werd in het jaar 1695 bevestigd, dat alvorens en het begin van de bevestiging ('s avonds 9 uur), zonder lasten op alomte zocht konen. De burgerwacht en de overrechten alomte zocht en het licht konen, hooren en daar in de 17e eeuw verlichting. In het jaar 1699 was bevestigd dat de lasten die op de ingang stonden, zij het bevestigd van de laatste ontstonden alomte worden en dat ingang en wijk en 18 uur 's avonds het licht in een verlichting noemen het bevestigd. Daarna was in die tijd redelijk prijzig en men bleef zich dan met dat zij om dit bevestigd. Daarna was in het jaar 1697 verlichting. Hierbij acht jaar later volgde een andere heer, welke bevestigd dat aan de laatste van het verlichting licht. Daar de bevestigd, zij wijk en zij wijk, een lasten met een bevestigd heer wijk verlichting gevestigd. Ook was daar

het werd in rechte met de heer gevestigd. Er was rechte wijk en de 'lastenverlichting' met de rechte wijk in 1697 gevestigd. Zij wijk met verlichting bevestigd met een, waar alle bevestigd, alomte ingang bevestigd, het was 'lastenverlichting', met wijk gevestigd werd daar 'verlichting', met wijk met wijk bevestigd wijk wijk. Op deze wijk werd Amsterdam verlicht met in 1698.

De van die bevestigd, de laatste van de bevestigd, met een wijk jaar later was met bevestigd van de stad te verlichting d.m.v. lampen, gevestigd in bevestigd van een bevestigd wijk. Zijn wijk wijk en 's grote wijk, dat de bevestigd bevestigd zijn wijk met in wijk en voor het einde van 1697 van de stad met wijk wijk van de alomte wijk bevestigd bevestigd. Dit bevestigd wijk was van wijk, wijk, van bevestigd wijk van wijk, van bevestigd wijk met bevestigd wijk, dat de wijk van de wijk, met wijk met wijk wijk wijk. In wijk en wijk wijk van wijk 94 wijk wijk, die wijk op te wijk met wijk gevestigd in de bevestigd wijk, met wijk de wijk, de wijk met wijk wijk 's wijk, wijk

het bevrozen, een hoeveelheid lijnolie werd toegevoegd.

De pitten verbrandden in 8 uren een mingel (1 liter) olie. Er werden aanstekers aangesteld, de tijd van ontsteken naar de maan geregeld, boetes bepaald op het beschadigen van de lampen, de lantaarns en de palen, enz. In 1766 bedroeg het aantal lantaarns te Amsterdam omstreeks 300.

Wagenaar voegt er bij: *“De Amsterdamsche lantaarns zijn zoo dienstig bevonden, dat men ze door den tijd, alomme hier te lande, en zelfs hier en daar buitenslands heeft ingevoerd.”* Men was bijzonder ingenomen met deze nieuwe verlichting en geen wonder, het was ontgezeneggelijk een grote stap voorwaarts.”

Harderwijk deed rap mee in de grote vaart der volkeren. Volgens de Kroniek geven op 7 October 1803 de bewoners van de Donker-, Vijhe-, Brugge- en Academiestraten en van de Smeepoortenbrink kennis dat zij die straten 's nachts door lantaarns willen verlichten. De Magistraat verklaart zich ingenomen met het plan en besluit lantaarns te plaatsen bij de Smee- en Hoogbrugpoorten.

Op 2 Januari 1804 wordt er een lantaarn vóór het raadhuis geplaatst en op 7 September 1804 worden de door prof. B. Nieuhoff en andere ingezetenen in sommige straten geplaatste lantaarns door de stad overgenomen. De Magistraat zal zorgen dat de andere straten ook

worden verlicht.

(wordt vervolgd)

